

16 FRED OG
RETTFERDIGHET

INNSPILL 5/6 | 2019

FRED OG DEMOKRATI SOM FORUTSETNING FOR BÆREKRAFT

Hva Norge bør gjøre for å bidra til å nå bærekraftsmål 16 om fred og rettferdighet

Forum for
Utvikling og Miljø

INTERNASJONAL KVINNELIGA FOR
FRED & FRIHET

 Regnskogfondet

 Redd Barna

 LNU

OSLOENTERET
Fred • Demokrati • Menneskerettigheter

Hovedmål:

Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer

Delmål til mål 16

- 16.1) Oppnå en betydelig reduksjon i alle former for vold og andelen voldsrelaterede dødsfall i hele verden.
- 16.2) Stanse overgrep, utnyttning, menneskehandel og alle former for vold mot og tortur av barn.
- 16.3) Fremme rettsstaten nasjonalt og internasjonalt, og sikre lik tilgang til rettsvern for alle.
- 16.4) Innen 2030 oppnå en betydelig reduksjon av ulovlige finans- og våpenstrømmer, gjøre det enklere å spore opp og returnere stjålne eiendeler samt bekjempe alle former for organisert kriminalitet.
- 16.5) Oppnå en betydelig reduksjon i alle former for korrupsjon og bestikkelser.
- 16.6) Utvikle velfungerende, ansvarlige og åpne institusjoner på alle nivåer.
- 16.7) Sikre lydhøre, inkluderende, medbestemmende og representative beslutningsprosesser på alle nivåer.
- 16.8) Utvide og styrke utviklingslandenes deltakelse i institusjoner for global styring.
- 16.9) Innen 2030 sikre juridisk identitet for alle, herunder fødselsregistrering.
- 16.10) Sikre allmenn tilgang til informasjon og beskytte grunnleggende friheter, i samsvar med nasjonal lovgivning og internasjonale avtaler.
- 16.a) Styrke relevante nasjonale institusjoner, blant annet gjennom internasjonalt samarbeid, med sikte på å bygge kapasitet på alle nivåer, og særlig i utviklingsland, for å forebygge vold og bekjempe terrorisme og kriminalitet.
- 16.b) Fremme og håndheve ikke-diskriminerende lover og politikk for bærekraftig utvikling.

Fred og demokrati som forutsetning for bærekraft

Agenda 2030 er verdens handlingsplan for bærekraftig utvikling. Bærekraftsmål 16 anerkjenner sammenhengen mellom fred og utvikling: Bærekraftig utvikling kan ikke bli oppnådd uten fred og sikkerhet, og fred og sikkerhet er i fare uten bærekraftig utvikling.

Gjennom bærekraftsmål 16 har alle land forpliktet seg til å: «Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle, og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivå er.» Fred og rettferdighet, inkluderende institusjoner og politiske prosesser er forutsetninger for utvikling. Realisering av mål 16 er nødvendig for å nå alle FNs bærekraftsmål.

Inkluderende prosesser og institusjoner

Demokratisk styresett og respekt for menneskerettighetene er en forutsetning for å skape varig fred, stabilitet og utvikling. Det forutsetter stabile, inkluderende og velfungerende institusjoner og prosesser. Demokratiet krever at partier, regjeringer, parlamenter, valgstyresorganer, statlige og/eller uavhengige kommisjoner og sivilsamfunn utfører sine roller og ansvarsoppgaver basert på et ikke-diskriminerende og inkluderende nasjonalt lovverk. Dette lovverket skal sikre allmenn tilgang til informasjon, beskytte grunnleggende rettigheter og friheter og, ikke minst, sikre demokratisk deltagelse på alle nivåer. Gode utdanningsinstitusjoner gir et godt grunnlag for at øvrige institusjoner skal fungere.

Ved å styrke demokratiske institusjoner i land som mottar bistand fra det internasjonale samfunnet kan man sikre en vedvarende utvikling som til slutt eies av staten selv. For å sørge for at alle prioriteringer og investeringer er bærekraftige, må man styrke og bistå staten med å bygge egne institusjoner.

Det er mange måter å bygge egne institusjoner på, og det å styrke demokratiske, politiske institusjoner er spesielt viktig. Fokus på politiske institusjoner og prosesser i utviklingsarbeidet bidrar direkte til å styrke demokratiet, både som institusjon og som verdi.

Demokratistøtte til politiske partier er ett eksempel på en viktig form for å styrke institusjoner. Demokratistøtte til partier kan bety å utvikle visjoner og strategiske mål, møte formelle krav og forholde seg til interne organisatoriske og administrative prosesser og dokumenter, utform intern og ekstern kommunikasjon, samt drive valgkamp og politikkutvikling som møter befolkningens behov. Helt sentralt står partienes ansvar for å være inkluderende og åpne og å rapportere tilbake til velgerne. Ikke minst er det viktig å kunne fungere som en konstruktiv opposisjon.

Demokratistøtte til parlamenter kan bidra til å utvikle konsensus- og koalisjonsbygging som kan sikre sømløse, stødige overganger etter valg. Slik kan man få en politisk kultur der politiske partier og deres parlamentsmedlemmer ikke bare konkurrerer om stemmer og makt, men også samarbeider.

Bunnlinjen i demokratistøtten må være inkluderende og åpen dialog mellom partiene, sivilsamfunnet og velgerne. Dialogen må ikke være begrenset til politiske eliter, men inkludere barn, ungdom, kvinner, minoriteter og et bredt spekter av sivilsamfunnsorganisasjoner.¹

Tillit er både en forutsetning for og et resultat av et velfungerende og inkluderende demokrati med bred folkelig deltagelse. Tilliten i et samfunn er tett knyttet til at det ikke eksisterer høy ulikhet. SDG 16 må derfor sees i tett sammenheng med SDG 10 om å redusere ulikhet og SDG 8 om anstendig arbeid. Offentlige velferdstjenester finansiert av et omfordelende skattesystem er et effektivt verktøy for å motvirke ulikhet og konflikt og muliggjøre bred deltagelse i politiske prosesser.²

Fred for bærekraftig utvikling

Bærekraftig utvikling har langt bedre kår i fredelige, rettferdige, åpne og inkluderende samfunn med velfungerende, demokratiske institusjoner, respekt for menneskerettighetene, rom for kritiske røster og tilgang til uavhengig informasjon. Væpnet konflikt driver et rekordhøyt antall mennesker på flukt, og overdreven opprustning og ukritisk våpeneksport bidrar til å undergrave innsatsen for bærekraftsmålene.

Klima- og miljøkonsekvensene av krig og konflikt er underkommunisert. Mange land bruker enorme summer på militær opprustning, samtidig som befolkningens basisbehov ikke blir møtt.³ Det er derfor avgjørende å styrke institusjoner som jobber med å bevare fred. I tillegg må politikere ansvarliggjøres for sine prioriteringer. Det er avgjørende å se FNs nedrustningsagenda *Securing Our Common Future*⁴, FNs handlingsplan for fredskultur og FNs resolusjon *Right to Peace*⁵ i sammenheng med Agenda 2030.

Krig og væpnet konflikt fører til nød, sivile tap, miljødeleggelse, store flyktningestrømmer og ødelagt infrastruktur. FN må styrkes og gis de nødvendige ressursene for å fylle sin funksjon i et utfordrende multilateralt klima.

Norge bør derfor:

- Videreføre og videreutvikle støtte til demokratiske institusjoner i norsk utviklingssamarbeid, for eksempel gjennom Kunnskapsbanken.
- Gjennomføre en evaluering og analyse av norsk bistand til demokrati, fred og forsoning som grunnlag for en nasjonal handlingsplan for alle bærekraftsmålene.
- Innrette bistanden på en slik måte at den bidrar til at mottakerlandene får bygget opp sterke offentlige velferdstjenester med universell og gratis helsedekning, utdanning, pensjon, barnetrygd og sosiale sikkerhetsnett. Tjenestene må utformes på en slik måte at de også møter kvinners og jenters behov.

Norge bør derfor:

- Oppfordre stater til å inkludere undervisning i menneskerettigheter, ikke-voldelig konfliktløsning og fred i sine nasjonale utdanningsplaner.
- Bidra til å styrke samarbeidet mellom FN og sivilsamfunnet, særlig gjennom menneskerettighets-, freds- og miljøorganisasjoner, og kvinne-, barne- og ungdomsorganisasjoner.
- Øke støtten til FNs særorganisasjoner og Høykommissæren for menneskerettigheter.
- Være en pådriver for reformer i FN-systemet for å utjevne maktubalanse og ivareta prinsippet om ett land – én stemme.

Reform og effektivisering av FN-systemet er avgjørende for å bevare FNs rolle som en fredsbygger som alle verdens land kan samles om. En nøkkelverdi er prinsippet om at hvert land har én stemme, og dermed stiller på så likt grunnlag som mulig til forhandlinger i FN. Norge bør være en pådriver for reformer som ivaretar dette prinsippet, som sikrer meningsfull deltagelse fra alle FNs medlemsland i alle prosesser. Det er sentralt at FNs menneskerettighetsarbeid styrkes i møte med stadig sterkere press om å bygge ned menneskerettighetene, verden over.

Sivilsamfunn under press

Bærekraftsmålene kan ikke nås uten aktive sivilsamfunn. De er vaktbikkjer og pådrivere for ny politikk. Sivilsamfunn som blant annet jobber for menneskerettigheter og miljø, er under økende press i mange deler av verden. Myndigheter tolererer ofte sivilsamfunnsorganisasjoner som leverer tjenester, driver sosialt arbeid eller støtter ukontroversielle utviklingsprosjekter. Når organisasjoner arbeider for politiske rettigheter, godt styresett, likestilling mellom kjønnene og politisk ansvarliggjøring, risikerer man derimot at myndighetene blir kritiske til sivilsamfunnet.⁵ Innskrenking av rettigheter, sosial og kulturell konservatisme, begrenset adgang til politiske prosesser og få finansieringsmuligheter bidrar til å begrense sivilsamfunnets handlingsrom. Norge må prioritere å bidra til stabile rammevilkår for organisasjoner under press. Tiltak for å motvirke begrensede handlingsrom fungerer best når de er basert på en grundig landanalyse som omfatter aktører, maktrelasjoner og muligheter for allianser og nettverk.⁶ Norske aktører må gjennomføre grundige landanalyser, basert på lokale konsultasjoner. Norge som giverland bør ha en langsiktig strategi for økonomisk støtte til sivilsamfunn.

Kvinner, barn og unge som politiske aktører

Ungdom har aldri vært en større del av befolkningen enn i dag. 1,8 milliarder mennesker er mellom 10 og 24 år.⁷ Mange av landene med den største andelen ungdommer er blant verdens fattigste.

Statistisk sett er store ungdomskull assosiert med økt risiko for væpnet konflikt. Denne risikoen øker med lave utsikter til utdanning, få jobbmuligheter og eksklusjon fra politisk deltakelse. Kvinner, barn og unge sitter på kunnskap som er avgjørende for å oppnå alle bærekraftsmålene, og bør inkluderes i samfunnsutviklingen. Det øker kvaliteten på demokratiet, og skaper fredelige og rettferdige samfunn. Med målrettet politikk og investering i helse og utdanning, samt inkludering i og tilgang til politiske beslutninger, er både kvinner, barn og dagens store ungdomsgenerasjon, noen av gruppene med størst potensial til å løfte land ut av fattigdom.

Norge bør derfor:

- Bruke sin innflytelse i internasjonale organisasjoner til å støtte sivilsamfunnets arbeid og rolle, både finansielt og politisk.
- Øke den økonomiske støtten til sivilsamfunnsorganisasjoner i land der menneskerettighetene er under press.
- Stille krav om medbestemmelse i politiske beslutningsprosesser og understreke at det må skapes et handlingsrom for fagforeninger og kvinne-, barne- og ungdomsengasjement.
- Være en tydelig stemme mot restriksjoner og lover som innskrenker demokratiske rettigheter og hindrer deltagelse, som for eksempel begrensninger for NGO-er, ilegging av munnkurv og anti-terror- og utenlandsk agent-lover.

Mer enn 600 millioner unge lever i sårbare stater eller i områder som er påvirket av konflikt. Dette utgjør 40 prosent av alle som lever i krigsherjede og sårbare områder.⁸ 142 millioner barn lever i høyintensive konfliktområder og 420 millioner barn lever i konfliktområder i dag.⁹ Siden 2010 er antall FN-verifiserte grove forbrytelser mot barn og unge i krig og konflikt, som drap og lemlesting, bortføring, rekruttering til væpnede grupper og seksuell vold, tredoblet. Likevel allokeres kun 0,5 prosent av verdens totale humanitære bistand til beskyttelse av barn og unge.¹⁰ I tillegg ser vi at stater og væpnede grupper ikke overholder regler og normer i krig, og det gjøres lite for å stille de som begår overgrep mot barn og unge til ansvar.

En demokratisk og etisk utfordring som må møtes effektivt er kvinners fortsatt lave status i mange land, ikke minst i politisk og økonomisk sammenheng. Også vold mot kvinner og deres dårligere muligheter til utdanning, god helse og arbeid er sentrale utfordringer.

Til tross for at kvinner, barn og ungdom rammes hardt av krig og konflikt, blir de i liten grad hørt eller inkludert i fredsarbeid i dag. Likevel viser forskning at jo mer inkluderende en fredsavtale er, jo større sannsynlighet er det for at freden vil vare. Når man inkluderer kvinner, barn og unge i fredsprosesser og konfliktforebyggende arbeid, vil sannsynligheten for varig fred øke.¹¹ Gjennom å implementere FNs sikkerhetsråds resolusjon 2250 om ungdom, fred og sikkerhet og resolusjon 1325 og lignende resolusjoner om kvinner, fred og sikkerhet, samt være en talsperson for å styrke FNs agenda om barn og væpnet konflikt (CAAC), kan Norge bidra til å sikre gode og representative prosesser.

Næringslivets rolle

Næringslivsaktører kan være viktige pådrivere for utvikling, men det er en reell utfordring at næringslivsinteresser kan komme i konflikt med menneskerettighetene. Norske myndigheter må styrke systemene og sikre mer kompetanse og ressurser for å gjøre næringslivet i stand til å ivareta menneskerettighetene.¹²

Selskapers menneskerettighetsansvar er blant annet nedfelt i OECDs retningslinjer for multinasjonale selskap og i FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter (UNGP). Samtidig erkjennes det i et økende antall land at det ikke er nok med veiledende prinsipper for å få næringslivsaktører til å respektere menneskerettighetene. Flere land har derfor innført lover, eller jobber med lovforslag, som pålegger bedrifter å respektere menneskerettighetene og miljøhensyn, både i egen virksomhet og i leverandørkjeder. Disse kan sees som menneskerettighetslover for næringslivet.

Norge bør derfor:

- Jobbe for at FNs vedtak og prosesser inkluderer kvinner, barn og unge, på en reell og meningsfull måte.
- Fremme beskyttelse av kvinner, barn og unge i krig og konflikt, og bidra til å styrke arbeidet med FNs sikkerhetsråds resolusjon 2250 og 1325, og FNs CAAC agenda om barn og væpnet konflikt.
- Utvikle en nasjonal handlingsplan for resolusjon 2250.
- Sikre at intensjonen i resolusjon 2250 og 1325 ivaretas i en nasjonal handlingsplan for alle FNs bærekraftsmål.
- Involvere kvinner, barn og unge i fredsprosesser og fredsforhandlinger der Norge spiller en rolle.
- Prioritere ressurser til oppfølging av handlingsplanen for kvinner, fred og sikkerhet, og handlingsplanen fra FNs fjerde kvinnekonferanse i Beijing: Likestilling, utvikling og fred.
- Utarbeide prinsipper for reell medvirkning fra barn og unge i utviklingspolitikken, i samarbeid med norske og internasjonale barne- og ungdomsorganisasjoner.
- Synliggjøre en betydelig økt støtte til beskyttelse av barn og ungdom i kommende statsbudsjetter.

Norge bør derfor:

- Innføre en nasjonal menneskerettighetslov for næringslivet som forplikter norske selskap til å følge FNs veiledende prinsipper og OECDs retningslinjer for flernasjonale selskap. Loven må sikre grundige aktsomhetsvurderinger og reell konsultasjon med berørte lokalsamfunn.

Kilder

¹Brechtje Kemp, Political Party Dialogue: A Facilitator's Guide, <http://www.oslocenter.no/wp-content/uploads/2013/06/Political-Party-Dialogue-A-Facilitator-s-Guide-PDF.pdf>

²Forum for utvikling og miljø (2019), Skatt og velferd mot ulikhet, <http://www.forumfor.no/assets/docs/SDG10-ulikhet-webfil-juni-2019.pdf>

³Stockholm International Peace Research Institute, SIPRI yearbook 2018, <https://www.sipri.org/yearbook/2018>

⁴Securing our Common Future, <https://s3.amazonaws.com/unoda-web/wp-content/uploads/2018/06/sg-disarmament-agenda-pubs-page.pdf>

⁵Declaration on the Right to Peace, <https://digitallibrary.un.org/record/858594/53/243>. Declaration and Programme of Action on a Culture of Peace, <https://undocs.org/A/RES/53/243>

⁶Norad Evaluation Department (2018), Civil society under pressure: Synthesis study of evaluations of Civil Society Organisations' democratisation and human rights work in Southern and Eastern Africa, <https://norad.no/globalassets/publikasjoner/publikasjoner-2018/evalueringer/civil-society-under-pressure-.pdf>

⁷UNFPA, World Population Dashboard, <https://www.unfpa.org/data/world-population-dashboard>

⁸LNU (2017), I frontlinja: Ungdom, fred og sikkerhet, <https://www.lnu.no/wp-content/uploads/2017/04/2250-lnu-rapport-14-nett-ferdig.pdf>

⁹Flyktninghjelpen og Mercy Corps (2016): «Don't Forget Us - Voices of Young Refugees & Migrants in Greece.» https://www.nrc.no/globalassets/pdf/reports/dont-forget-us_screen_09.30am_180117.pdf

¹⁰Alliance for Child Protection in Humanitarian Action, Child Protection Area of Responsibility and Save the Children, Unprotected: crisis in humanitarian funding for child protection, i produksjon per juli 2019

¹¹Se for eksempel Thania Paffenholz (2015), Can Inclusive Peace Processes Work?, Inclusive Peace & Transition Initiative Policy Brief, Geneva, <https://www.inclusivepeace.org/sites/default/files/IPTI-CCDP-Can-Inclusive-Processes-Work.pdf>

¹²Norad Evaluation Department (2018), UNGP, Human Rights and Norwegian Development Cooperation Involving Business, <https://norad.no/om-bistand/publikasjon/2018/ungp-human-rights-and-norwegian-development-cooperation-involving-business/>

Videre lesning

CIVICUS (2019) State of Civil Society Report, <https://www.civicus.org/index.php/state-of-civil-society-report-2019>

Global Partnership for Children and Youth in Peacebuilding (2015), <http://unoy.org/wp-content/uploads/3M-Evaluation-Global-report-Child-and-Youth-Participation-in-Peace-building.pdf>

European Partnership for Democracy (2019), Review of European Democracy Support, <http://epd.eu/2019/06/18/recommendations-review-launch-helsinki/>

Forum for utvikling og miljø (2019), Skatt og velferd mot ulikhet, <http://www.forumfor.no/assets/docs/SDG10-ulikhet-webfil-juni-2019.pdf>

Forum for utvikling og miljø (2019), Posisjonsnotat: En nasjonal handlingsplan for bærekraftsmålene, <http://forumfor.no/assets/docs/Posisjonsnotat-handlingsplan-Vedtatt-av-ForUMs-styre-12.pdf>

Save the Children (2019), I wish tomorrow will not come, Save the Children, https://resourcecentre.savethechildren.net/node/15384/pdf/i_wish_tomorrow_will_not_come.pdf

Save the Children (2019), Stop the War on Children. Protecting Children in 21st Century. https://resourcecentre.savethechildren.net/node/14409/pdf/report_stop_the_war_on_children.pdf

Dette er innspill 5 i en serie innspill til Norges arbeid med de seks bærekraftsmålene som skal behandles i FN i 2019.

Forum for utvikling og miljø (ForUM) er et nettverk av 50 norske organisasjoner. Synspunkt og konklusjoner står for undertegnede organisasjoners regning og er ikke nødvendigvis sammenfallende med synet til alle medlemsorganisasjonene i ForUM.

Skrevet av: Forum for utvikling og miljø, Internasjonal kvinneliga for fred og frihet (IKFF), Oslosenteret, Regnskogfondet, Redd Barna og LNU – Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner

Publikasjonen er utgitt med støtte fra Norad

Design: Kord AS

Forsidebilde: Dominic Alves

Forum for utvikling og miljø (ForUM)
Storgata 11, 0155 Oslo

Forumfor@forumfor.no

Twitter: ForumNorway

Instagram: Forumforutviklingogmiljo

www.forumfor.no